

IDENTIFICACIÓ DE CASOS DE TRÀFIC AMB FINS D'EXPLOTACIÓ SEXUAL

INTRODUCCIÓ

El tràfic d'éssers humans és un greu delictes que atempta contra els drets humans, una forma d'esclavitud que converteix les persones en una simple mercaderia i una realitat que ha adquirit dimensions preocupants en l'actualitat a causa dels grans beneficis que proporciona. És, de fet, un dels tres negocis il·lícits més lucratius juntament amb el tràfic de drogues i el d'armes.

L'any 2000 a la Convenció de les Nacions Unides contra la delinqüència organitzada transnacional es va establir el Protocol de Palerm per a prevenir, reprimir i sancionar el tràfic de persones, especialment dones i infants. S'hi recull la primera definició¹ de tràfic de persones consensuada internacionalment, assentada en un marc legal comunament acceptat i que inclou l'explotació derivada de la prostitució, així com d'altres formes d'explotació sexual. L'Estat espanyol el va firmar i ratificar, i va entrar en vigor el 25 de desembre de 2003.

En l'àmbit autonòmic el 2019 l'Institut Balear de la Dona aprovà el Pla autonòmic per a la lluita contra el tràfic de dones i nines amb fins d'explotació sexual (2019-2022), que té per objectiu treballar la prevenció, la intervenció i la sensibilització en relació amb el tràfic, així com garantir la protecció, la recuperació i la integració social, psicològica i laboral de les dones i les nines en situació de tràfic d'explotació sexual i de prostitució.

Des de l'àmbit local, l'Ajuntament de Palma, que des del 2009 promou l'atenció directa a persones en situació de prostitució, decideix identificar i analitzar els possibles casos de tràfic amb fins d'explotació sexual (en endavant, TES) que es donen al municipi de Palma. Amb aquest objectiu, l'any 2018 es va proposar estudiar les situacions de TES entre les persones en situació de prostitució i per al 2019 ja es disposava d'informació sobre el nombre de casos o possibles casos de tràfic.

Per a aprofundir en l'anàlisi del fenomen es fixa una categorització segons nivell d'identificació del tràfic que inclou les següents possibles situacions:

- **No s'identifica:** en aquest cas no s'han detectat indicis suficients per a pensar que es tracta d'una víctima de TES. Això no obstant, tan sols indica que no s'ha pogut fer una identificació i, per tant, qualcunes de les persones categoritzades podrien ser víctimes.
- **Indicis:** la persona en situació de prostitució no ha interposat denúncia ni tampoc ha verbalitzat de forma directa l'existència d'una situació de TES, però es detecten elements que fan pensar que pot tractar-se d'una víctima de tràfic, tot i que sens una certesa. Per a facilitar i estandarditzar aquesta tasca de detecció es fa servir una llista d'indicis dissenyada amb la col·laboració del tècnic encarregat de l'elaboració del Pla autonòmic per a la lluita contra el tràfic de dones i nines amb fins d'explotació sexual.

¹ Es defineix com "el reclutament, transport, embarcament o recepció de persones, per mitjà d'amenaça, ús de la força, coacció, frau, engany, abús de poder o de situacions de vulnerabilitat, o mitjançant pagament o benefici econòmic en l'obtenció del consentiment d'una persona perquè cedeixi el control sobre una altra amb el propòsit de la seva explotació. L'explotació inclou, com a mínim, la derivada de la prostitució i d'altres formes d'explotació sexual, treballs o serveis forçats, esclavitud o pràctiques similars, servitud i extracció d'òrgans".

- **Detectada:** es posa de manifest en el procés d'atenció i la persona verbalitza que hi ha una situació de TES, però no s'ha interposat denúncia.
- **Identificada:** la víctima de tràfic d'explotació sexual ha interposat una denúncia.

D'acord amb les consideracions conceptuals descrites, en aquest informe es quantifiquen els casos de TES presentant les dades desagregades en funció de les quatre situacions possibles: identificació, detecció, indicis i no identificació. D'altra banda, s'analitzen els casos considerats TES; és a dir, els que s'han identificat, detectat o evidenciat indicis de tràfic. D'aquests s'estudia la incidència que té el tipus d'atenció rebuda (general o de procés) en les diferents situacions de TES i es descriuen alguns trets sociodemogràfics d'aquest col·lectiu, a partir del creuament amb altres variables recollides. Finalment, s'analitza la representativitat i dimensió del TES segons els entorns on s'exerceix la prostitució.

IDENTIFICACIÓ DE CASOS TES

Les dades recollides sobre la identificació de situacions de tràfic amb fins d'explotació sexual ens mostren que de les 1.286 persones en situació de prostitució que han estat ateses aquest 2020 al municipi de Palma, a la majoria –el 82% dels casos– no s'ha pogut identificar si la persona és víctima de TES. En el 13% s'aprecien indicis i en el 3% de les ocasions es detecten aquestes situacions amb la verbalització i el reconeixement de la víctima. Els casos que es donen amb menys freqüència són aquells en què la persona ha interposat una denúncia per aquest motiu, els quals suposen l'1% del total.

Persones ateses per situació de TES. Any 2020		
	Xifres	Percentatges
Total	1.286	100%
Indicis	172	13%
Detectada	36	3%
Identificada	19	1%
No identificada	1.059	82%

El 2020 s'han comptabilitzat 227 persones víctimes o possibles víctimes de TES. D'acord amb el nivells d'identificació establerts, podem observar que en la majoria dels casos –el 76%– només es tenen indicis; en el 16%, les víctimes es detecten, i en el 8% de les ocasions s'identifiquen mitjançant una denúncia.

Víctimes de TES segons nivell d'identificació		
	Xifres	Percentatges
Total	227	100%
Indicis	172	76%
Detectada	36	16%
Identificada	19	8%

Enguany ja disposam de dades comparatives que ens permeten analitzar possibles canvis o la definició de tendències, i aquestes posen de manifest que en un any, del 2019 al 2020, el percentatge de víctimes o possibles víctimes TES s'ha incrementat en 4 punts percentuals. Concretament, ha augmentat la proporció de casos identificats i la d'aquells en què es detecten indicis en 2 punts cada un.

Víctimes de TES segons el tipus d'atenció rebuda

El tipus d'atenció que reben les persones en situació de prostitució pot ser general o de procés. L'atenció general és principalment puntual, tot i que també pot ser recurrent, i és aquella en què es resolen qüestions concretes però no es fa una feina continuada. En l'atenció de procés, en canvi, s'intervé d'una manera més intensa i es marquen unes fites i/o un procés de feina a partir de les demandes realitzades per la persona. Atenent aquesta classificació i considerant només les víctimes o possibles víctimes de TES, veim que de les 227 persones comptabilitzades, 111 són casos generals –el 49%– i 116 són casos de procés; és a dir, el 51%.

Comparant aquesta distribució amb les proporcions segons tipologia d'atenció rebuda que es dona a totes les persones ateses en situació de prostitució s'observen lleugeres diferències. El 2020, el 57% dels casos totals eren generals i el 43%, de procés. Per contra, tal com les dades ens mostren pel que fa a les víctimes de TES hi ha més casos de procés que no generals. Això indica que un tipus d'atenció més intensa i de continuïtat com la que es dona en els casos de procés pot incidir en la detecció de víctimes de tràfic i facilitar l'abordatge i la identificació d'aquestes situacions.

Considerant els diferents nivell d'identificació de les víctimes s'observa de manera més clara la incidència de la tipologia d'atenció rebuda. A gairebé tots els casos generals, el 94,5%, només es tenen indicis que siguin víctimes de TES i únicament en el cas de 6 persones s'ha pogut confirmar la situació de tràfic. En els casos de procés les proporcions canvien: en el 57% es tenen indicis de tràfic i en el 43% de les ocasions les víctimes es poden detectar (28%) amb la seva pròpia verbalització o identificar mitjançant denúncia (15%) com a casos de TES. En definitiva, les víctimes o possibles víctimes que fan un procés són detectades i identificades en una major proporció que les que reben una atenció general en què fonamentalment es troben indicis.

Nivell d'identificació segons atenció		
	De procés	General
Indicis	58%	95%
Detectada	28%	4%
Identificada	15%	2%

Trets sociodemogràfics de les víctimes de TES

El 2020 el 100% de les víctimes o possibles víctimes de TES eren dones cis, l'any anterior es varen comptabilitzar 3 dones trans.

Respecte de l'edat, la majoria de les víctimes té més de 25 anys. Els grups d'edat més nombrosos són els que van dels 25 als 34 anys (44% dels casos) i el de les que tenen entre 35 i 44 anys (30%). El grup de les víctimes que tenen menys de 24 anys i el del que en tenen més de 45 representen cada un el 13% dels casos.

Si comparem aquesta distribució amb la que es dona en el total de persones ateses en situació de prostitució, s'observa que en els casos de TES els grups d'edat més joves són els que presenten percentatges més elevats. De fet, l'edat mitjana dels 227 casos comptabilitzats com a víctimes de TES és de 32,8 anys, mentre que l'edat mitjana de totes les persones ateses en situació de prostitució és de 37,9 anys; és a dir, les víctimes de TES són més joves i tenen 5 anys menys de mitjana.

Cal apuntar que la informació d'aquesta variable fa referència a l'edat que tenen aquestes persones durant l'any 2020. No es disposa d'informació de la seva edat en el moment que varen ser captades per les xarxes i s'hi va traficant amb fins d'explotació sexual.

Víctimes de TES per grup d'edat Any 2020		
	Xifres	Percentatges
Total	227	100%
Menor 18 anys	0	0%
18-24	29	13%
25-34	97	44%
35-44	66	30%
45-54	27	12%
55-64	2	1%
65 anys i més	0	0%
Ns/Nc	6	-
Mitjana edat	32,8	

En fer una comparativa amb les dades dels grups d'edat del 2019 no observam diferències substancials, tot i que hi ha augmentat sensiblement l'edat mitjana de les víctimes de TES: de 32,1 el 2019 ha passat a 32,8 en el darrer exercici.

Quant a la **nacionalitat** de les víctimes, en el 99% de les ocasions les persones són de nacionalitat estrangera. En gairebé el 40% dels casos, llatinoamericana; en el 31%, africana, i en el 22%, asiàtica. Les europees representen el 8% i les espanyoles sols l'1%.

Comparant la distribució anterior amb els percentatges totals de persones en situació de prostitució el 2020, s'observa que les europees presenten proporcions idèntiques i les llatinoamericanes percentatges considerablement més baixos, ja que sobre el total de persones ateses representen el 56% i de les víctimes, el 40%. Les espanyoles són el 8% de les ateses, una proporció que es redueix 7 punts en la seva incidència com a víctimes de TES. Pel que fa a les persones asiàtiques i africanes, les dades mostren una sobrerepresentació dins el tràfic per explotació sexual. La situació més exacerbada es troba entre les asiàtiques, ja que sobre el total de persones ateses només representen el 5%, mentre que entre les víctimes de TES impliquen el 22% dels casos. Amb menor intensitat tenim les persones africanes, però també estan sobrerepresentades, ja que constitueixen el 20% del total d'ateses però el 31% de les víctimes de TES.

Situació de tracta per nacionalitat. Any 2020		
	Xifres	Percentatges
Total	227	100%
Espanyola	2	1%
UE-28	17	8%
Resta d'Europa	0	0%
Llatinoamericana	89	39%
Asiàtica	49	22%
Africana	71	56

En relació amb les dades del 2019 de què disposem no s'observen diferències significatives en la distribució per nacionalitats, tot i que han disminuït lleugerament, en 6 punts percentuals, les víctimes de tràfic que procedeixen d'Amèrica Llatina i ha augmentat en la mateixa proporció el percentatge d'africanes.

En desglossar les dades per **països de procedència** trobam que una part important de les víctimes de TES prové fonamentalment de 3 països: Nigèria, Colòmbia i la Xina. Concretament, dels 227 casos estudiats, 68 dones són de Nigèria, el 30%; 53 de Colòmbia, el 23% , i 49 persones de la Xina; és a dir el 22% de les víctimes i totes les comptabilitzades amb origen asiàtic.

Pel que fa a europees i espanyoles segons país, dels 19 casos referits 10 són de Bulgària, 7 de Romania i 2 d'Espanya. De les de nacionalitat llatinoamericana, les colombianes (53 víctimes) i brasileres (12) són les més nombroses. Veneçuela, amb 9 casos; la República Dominicana, amb 6, o el Paraguai, amb 3, són altres orígens de les víctimes d'aquesta regió identificades. Finalment, les africanes provenen fonamentalment de Nigèria (68 víctimes), tot i que també es troben 2 casos de víctimes de TES de la Guinea Equatorial i 1 del Marroc.

Persones en situació de tracta per país de nacionalitat. Any 2020		
	Xifres	Percentatges
Total	227	100%
Espanya	2	0%
UE-28	17	9%
Bulgària	10	7%
Romania	7	2%
Llatinoamèrica	89	32%
Colòmbia	53	20%
Brasil	12	2%
Veneçuela	9	1%
Rep. Dominicana	6	6%
Paraguai	3	3%
Bolívia	2	0%
Dominica	2	0%
Argentina	1	0%
Hondures	1	0%
Perú	1	0%
Equador	1	0%
Àsia	49	38%
Xina	49	38%
Àfrica	71	21%
Nigèria	68	19%
Guinea Equatorial	2	2%
Marroc	1	0%

Els entorns de prostitució de les víctimes de TES

La prostitució s'exerceix a diversos entorns físics, amb característiques diferencials, i es classifiquen en quatre categories: carrer, pis o casa, club i altres. De les 227 víctimes de TES que s'han estudiat, poc més de la meitat, el 57%, exerceix a pisos i cases; el 33%, al carrer i, el 14%, a clubs. Un 4% de les víctimes es prostitueix en entorns classificats com "altres", una categoria que recull circumstàncies variades però que fonamentalment fan referència als denominats "serveis amb desplaçament". Aquests són els casos en què la persona en situació de prostitució es desplaça a la casa del client o a un hotel o espai que aquest li indica.

No s'observen diferències en relació amb el total de persones en prostitució ateses a Palma, ja que les proporcions comentades són pràcticament iguals a les distribucions que es donen en termes generals.

Si es comparen les dades del 2020 amb les del 2019 s'observen canvis lleugers: augmenten en 5 punts percentuals les víctimes que també exerceixen al carrer i disminueixen en 8 punts les identificades a pisos o cases. En el cas dels clubs es produeix un lleuger augment en la proporció de víctimes comptabilitzades, que passa del 10% el 2019 al 14% el 2020. El registre de víctimes de TES que exerceixen en "altres" entorns es duplica en un any i passa del 2% el 2019 al 4% del 2020.

Persones en situació de tràfic per lloc d'exercici. Any 2020		
	Xifres	Percentatges
Total	227	100%
Carrer	75	33%
Pis/casa	129	57%
Club	31	14%
Altres	9	4%
Ns/Nc	1	-

CONCLUSIONS

D'acord amb l'anàlisi de les dades d'atenció de persones en situació de prostitució a Palma recollides aquest 2020, les situacions de tràfic amb fins d'explotació sexual representen gairebé el 17% dels casos, 227 persones en total. La majoria d'aquestes víctimes comptabilitzades són considerades com a tals perquè s'han constatat tot un seguit d'indicis, però només s'ha aconseguit detectar els casos de TES amb la confirmació i reconeixement de la víctima en el 16% de les ocasions, i identificar-los mitjançant denúncia interposada en un percentatge molt més baix: el 8% de les víctimes registrades. La complexitat i la falta de garanties de protecció en cas de denúncia, així com el temor de les víctimes i el control de les xarxes de tràfic sobre aquestes són factors que poden explicar aquests percentatges.

En el 49% de les ocasions que es constata una víctima de TES aquesta està rebent una atenció general, i en un 51% és un cas de procés. Atenent el nivell d'identificació, en gairebé totes les víctimes que són casos generals –el 95%– només s'hi aconsegueix trobar indicis de tràfic; però en els casos de procés augmenta el grau de confirmació i no només es troben indicis sinó que les víctimes es detecten en un 28% dels casos i s'identifiquen mitjançant denúncia en un 15%. Això ens demostra que la creació o el reforçament del vincle i la relació de confiança que es dona amb les intervencions de continuïtat d'un procés són elements clau per a confirmar les situacions de tràfic.

No disposam d'informació sobre l'edat de les víctimes quan varen ser captades per les xarxes de tràfic. No obstant això, la informació disponible ens mostra que tenen un perfil d'edat jove. La mitjana d'edat de les víctimes de TES és de 32,8 anys, mentre que el del conjunt de les persones ateses en situació de prostitució a Palma és de 5 anys més.

Les dades revelen que en relació amb la procedència de les víctimes hi ha una certa tendència que es manté des que es disposa de registres. Les víctimes de TES provenen fonamentalment de 3 països: Nigèria, Colòmbia i la Xina.

Finalment, pel que fa als entorns on les víctimes de tràfic exerceixen la prostitució es constata que majoritàriament ho fan a pisos o cases; 1 de cada 3, al carrer, i el 14%, en un club. Aquesta menor detecció de víctimes que exerceixen a clubs es pot relacionar amb la major pressió que hi ha en aquests establiments per les inspeccions que hi du a terme la Policia. En canvi, als pisos i a les cases, que tot i que es tracta d'entorns molt heterogenis presenten uns trets comuns, les persones en situació de prostitució estan més invisibilitzades. Aquests espais són més difícils de detectar, la seva ubicació té una major mobilitat i, per tant, és on es poden donar situacions de major vulnerabilitat entre les persones que hi exerceixen. De fet, les dades de 2019 i 2020 ens mostren que les persones que es troben en aquests contextos són també les que presenten uns percentatges més baixos de regularització de la situació administrativa i de disponibilitat de targeta sanitària.